

HZ University of Applied Sciences

Bachelor Commerciële Economie

Beperkte opleidingsbeoordeling

Samenvatting

In februari 2020 is de bestaande voltijd hbo-bacheloropleiding Commerciële Economie van de HZ University of Applied Sciences bezocht door een visitatiepanel van NQA. Deze voltijdopleiding wordt in Vlissingen aangeboden. Het panel beoordeelt de opleiding als **positief**.

De opleiding voldoet op alle vier de standaarden van het beoordelingskader aan de eisen. Deze kleinschalige opleiding met een helder profiel en een hooggekwalificeerd en gemotiveerd docententeam biedt studenten een praktijkgericht curriculum en een goede persoonlijke begeleiding. Studenten werken integraal aan praktijkvaardigheden en onderzoeksvaardigheden in praktijkcasussen voor opdrachtgevers in de praktijk. Het curriculum bevat een brede basis aan marketing, sales en ondernemerschap. Salesvaardigheden zijn recent versterkt in het programma. Voor internationale oriëntatie is een basis gelegd, die nog verder kan worden versterkt. Het systeem van toetsing zit goed in elkaar en borging gebeurt actief door de examinatoren, de examencommissie en de toetscommissie. De navolgbaarheid en onderbouwing van beoordelingen kan nog verbeterd worden. Afgestudeerden realiseren de beoogde leerresultaten in de afstudeerwerken goed en alumni komen goed terecht in passende functies of vervolgopleidingen.

Standaard 1: Beoogde leerresultaten

De opleiding **voldoet** aan de basiskwaliteit voor deze standaard. De opleiding leidt studenten in de breedte van het vakgebied op waarbij zij voor meervoudige waardecreatie kunnen zorgen. Deze keuze sluit goed aan op wat het regionale werkveld vraagt. De opleiding volgt het meest actuele landelijke profiel *Dromen, denken, durven en doen: landelijk opleidingsprofiel Bachelor Commerciële Economie 2018-2022*. De opleiding hanteert hiermee geschikte beoogde leerresultaten op het hbo-bachelorniveau. Het landelijke opleidingsprofiel is gebaseerd op nationale en internationale niveau-indicatoren zoals de Dublin descriptor en het NLQF-niveau 6. Ook is het landelijke opleidingsprofiel gevalideerd in het werkveld. De beroepenveldcommissie is actief betrokken bij het actueel houden van het profiel en het curriculum van de opleiding. Binnen het landelijke profiel legt de opleiding een helder eigen accent op vijf van de elf skills: Kritisch denken, Onderzoekend vermogen, Samenwerken, Verantwoordelijkheidsbesef en Aanpassingsvermogen. De opleiding oriënteert zich op de mogelijkheid om een double degree samen met de opleiding Communicatie aan te bieden. Het is aan te raden om deze opzet inhoudelijk goed uit te werken.

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

De opleiding **voldoet** aan de basiskwaliteit voor deze standaard. Met het nieuwe curriculum heeft de opleiding een sterk en actueel programma neergezet, dat zeer gewaardeerd wordt door studenten. De accenten op de vijf skills en de ambitie om een brede opleiding aan te bieden zijn herkenbaar in de opzet en de inhoud van het curriculum. Studenten werken vanaf het begin van hun opleiding voor opdrachtgevers in de praktijk aan praktijkcasussen, waarbij ze integraal aan onderzoeks- en praktijkvaardigheden werken. Hierbij worden actuele onderwerpen en methodieken ingezet, zoals onderzoek op basis van eye-tracking. Studenten voelen zich uitgedaagd en er wordt een beroep gedaan op hun zelfsturende en creatieve vaardigheden. Het

docententeam is hooggekwalificeerd en bijzonder betrokken. Het kleinschalige en persoonlijke karakter, en in lijn daarmee de persoonlijke begeleiding van studenten, is een ware kracht van deze opleiding. Studenten werken relatief veel samen met studenten van de opleiding Communicatie, wat een meerwaarde vormt. Het is positief dat de opleiding deze multidisciplinariteit verder wil uitbreiden met andere opleidingen omdat dit aansluit op werkveldontwikkelingen. Het curriculum biedt studenten een brede basis in marketing, sales en ondernemerschap. Salesvaardigheden zoals telefoneren en gespreksvoering zijn in het nieuwe curriculum goed versterkt. Punten die de opleiding nog verder kan versterken zijn de aandacht voor 'business to business' marketing en internationalisering.

Standaard 3: Toetsing

De opleiding **voldoet** aan de basiskwaliteit voor deze standaard. De opleiding heeft een sterk en integraal systeem van toetsing, waarbij met name wordt getoetst op basis van beroepsproducten. De beroepsproducten worden in groepen studenten opgesteld en getoetst in een individueel assessment met twee examinatoren. Het niveau en de kwaliteit van de toetsen is goed en toetsen zijn valide en betrouwbaar. Het afstuderen is nog gebaseerd op het uitfaserende landelijke profiel en bestaat uit drie onderdelen, waarvan de scriptie met bijbehorend beroepsproduct het grootste deel vormt. Studenten krijgen tijdens het afstuderen een ruime hoeveelheid aan mondelinge feedback. De informele kwaliteitsborging is sterk en examinatoren zijn sterk gemotiveerd om voortdurend te verbeteren en met elkaar af te stemmen. De navolgbaarheid en onderbouwing van oordelen op de (afstudeer)beoordelingsformulieren dienen verbeterd te worden om zo de borging van de beoordelingen te versterken. Verder is het aan te raden om het voornemen dat alle examinatoren op korte termijn een Basis Kwalificatie Examinering behalen, ook waar te maken. De examencommissie stimuleert dit en neemt haar rol ook op andere borgingsterreinen proactief en volgens de wettelijke verplichtingen op zich. De toetscommissie draagt actief bij door te adviseren op basis van steekproeven van toetsen.

Standaard 4: Gerealiseerde leerresultaten

De opleiding **voldoet** aan de basiskwaliteit voor deze standaard. Afgestudeerden voelen zich goed toegerust om te gaan werken in de praktijk en komen in passende functies terecht. Ze worden door het werkveld gewaardeerd om hun actieve en betrokken houding. Afgestudeerden behalen de beoogde leerresultaten in de afsluitende programmaonderdelen. Scripties gaan meestal over actuele en relevante onderwerpen en afgestudeerden laten voldoende onderzoeksvaardigheden zien. De beroepsproducten zijn een mooie, praktijkgerichte toevoeging aan de scripties. Gegeven beoordelingen zijn over het algemeen herkenbaar en beoordelingscriteria zijn adequaat. De afstudeerwerken kunnen nog verbeterd worden door het gebruik van meer en actuelere bronnen en de juiste vermelding daarvan. Tenslotte kunnen studenten die afstuderen beter begeleid worden bij de formulering van onderzoeksvragen, zodat deze altijd goed worden onderbouwd vanuit het organisatiebelang en goed passen binnen het vakgebied van commerciële economie.

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Inleiding	6
Schets van de opleiding	8
Reflectie op de vorige visitatie	9
Beoordeling NVAO-standaarden	11
Standaard 1 Beoogde leerresultaten	12
Standaard 2 Onderwijsleeromgeving	15
Standaard 3 Toetsing	21
Standaard 4 Gerealiseerde leerresultaten	24
Eindoordeel over de opleiding	26
Aanbevelingen	27
Bijlagen	28
Bijlage 1 Bezoekprogramma	29
Bijlage 2 Bestudeerde documenten	30

Inleiding

Dit visitatierapport bevat de beoordeling van de bestaande hbo-bacheloropleiding Commerciële Economie van HZ University of Applied Sciences (verder in deze rapportage 'HZ'). Het visitatiepanel van NQA dat de beoordeling heeft uitgevoerd is samengesteld door NQA, in opdracht van HZ en in overleg met de opleiding. Voorafgaand aan de visitatie heeft de NVAO het panel goedgekeurd.

Het rapport beschrijft de bevindingen, overwegingen en conclusies van het panel. Ook bevat het enkele aanbevelingen voor de opleiding. Het rapport is opgesteld conform het *Beoordelingskader accreditatiestelsel hoger onderwijs* van de NVAO (2018) en de *NQA Handleiding Opleidingsvisitaties Hoger Onderwijs 2019 Beperkte Opleidingsbeoordeling*.

De visitatie heeft plaatsgevonden op 20 februari 2020. Het visitatiepanel bestond uit:

De heer drs. P.N. Ganzeboom (voorzitter, domeindeskundige)

Mevrouw H.E.M. van Doornmalen MSc (domeindeskundige)

De heer Hir. K.C.L. Brees (domeindeskundige)

Mevrouw Y.D. Han (studentlid)

Mevrouw drs. M. Schoots, auditor van NQA, trad op als secretaris van het panel.

De opleiding maakt onderdeel uit van het visitatiecluster HBO Commerciële Economie groep Rembrandt. Afstemming tussen alle deelpanels heeft allereerst plaatsgevonden door de instructie die de panelleden krijgen met betrekking tot het beoordelingskader. De tussen Hobéon en NQA gekalibreerde criteria voor de beoordeling maken onderdeel uit van deze instructie. Daaraan voorafgaand is de afstemming geborgd door overlap in de bezetting tussen alle deelpanels. Daarnaast is, rekening houdend met het feit dat elke opleidingsbeoordeling een individuele beoordeling betreft, vanuit de overlap in de bezetting, waar relevant, voortschrijdend gereflecteerd op vorige bezoeken binnen deze visitatiegroep.

Voor de opleidingsbeoordeling heeft de opleiding een zelfevaluatie en bijlagen ter beschikking gesteld aan het panel en is een paneloverleg geweest ter voorbereiding van de visitatie. Dit vooroverleg heeft circa twee weken voor het visitatiebezoek plaatsgevonden. De panelleden zijn geïnstrueerd over de werkwijze via de NQA-handleiding en het NVAO-kader. Vervolgens heeft het panel de aanpak, rolverdeling en werkwijze voor het visitatiebezoek besproken. Het panel heeft gesproken over de indrukken en observaties die zijn verkregen vanuit het zelfevaluatierapport en de bijlagen. Ook zijn de meningen over de geselecteerde eindwerken gedeeld. Conform de richtlijnen van het NVAO-kader is er bij twijfel over het niveau of de beoordeling van een eindwerk een tweede panellid als lezer ingeschakeld. Informatie uit het vooroverleg is uitgewerkt naar een agenda met vraagpunten voor de bezoekdag. Belangrijke vraagpunten zijn doorgegeven aan de opleiding om de bezoekdag verder te stroomlijnen.

Tijdens de bezoekdag heeft het panel gesproken met diverse groepen (zie bijlage 1) en het ter inzage gelegde materiaal bestudeerd. Het laatste betrof met name onderwijs- en toetsmateriaal, de online leeromgeving en notulen van verschillende commissies. Aan het einde van de bezoekdag is alle verkregen informatie verwerkt tot een totaalbeeld en tot een voorlopig oordeel

met argumentatie. Tijdens een afsluitende mondelinge terugkoppeling heeft de voorzitter van het panel de voorlopige eindoordelen en belangrijkste bevindingen gedeeld met de opleiding.

Na het visitatiebezoek heeft de secretaris op basis van alle informatie en de meningen van de panelleden een conceptrapportage opgesteld en voorgelegd bij alle panelleden. Met de input van de panelleden is een tweede concept opgesteld dat ter controle op feitelijke onjuistheden is voorgelegd bij de opleiding. De panelleden hebben kennisgenomen van de reactie van de opleiding en waar nodig aanpassingen doorgevoerd. Vervolgens is het rapport definitief vastgesteld.

Het visitatiepanel verklaart dat de beoordeling van de opleiding in onafhankelijkheid heeft plaatsgevonden.

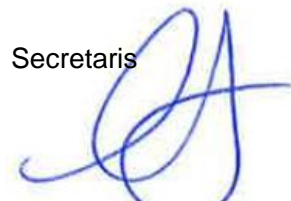
Utrecht, 2 april 2020

Panelvoorzitter

De heer drs. P.N. Ganzeboom

Secretaris

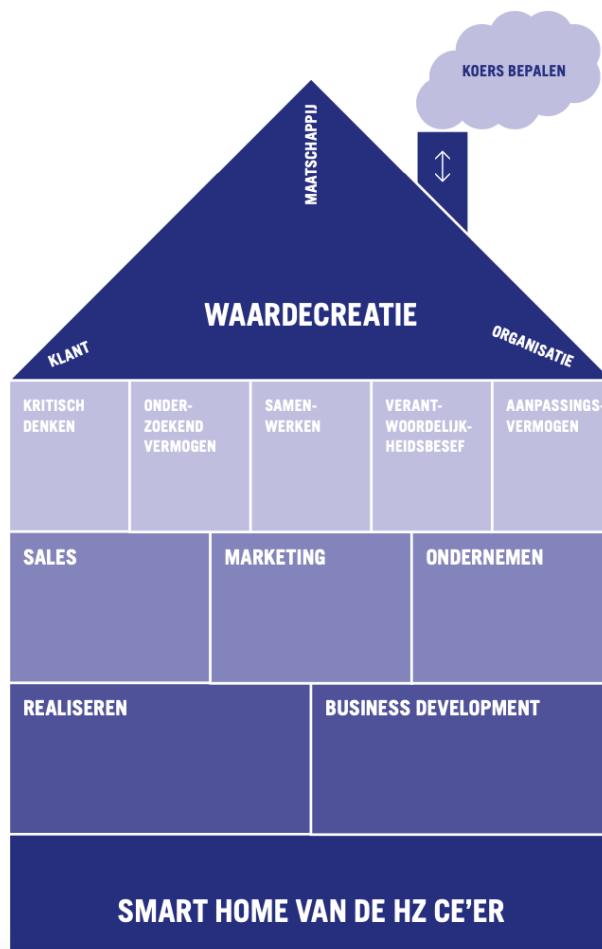

Mevrouw drs. M. Schoots

Schets van de opleiding

De voltijd hbo-bachelor opleiding Commerciële Economie van de HZ wordt aangeboden in Vlissingen. De opleiding heeft ongeveer 160 studenten en is daarmee een relatief kleine opleiding Commerciële Economie. De opleiding valt samen met de opleidingen Communicatie, Finance & Control, Bedrijfskunde, Human Resource Management, Sportkunde, International Business en Tourism Management onder het domein Business, Vitality & Hospitality van de HZ. De opleiding heeft nauwe samenwerkingsbanden met de hbo-bacheloropleiding Communicatie van de HZ, waardoor studenten van beide opleidingen regelmatig gezamenlijk aan projecten werken, elk vanuit hun eigen expertise. De docententeams van de opleidingen Commerciële Economie en Communicatie vormen samen een zelforganiserend team dat verantwoording aflegt aan de domeindirecteur.

Sinds september 2017 heeft de opleiding een nieuw curriculum, vooruitlopend op het nieuwe landelijke opleidingsprofiel dat in 2018 is vastgesteld. Met het nieuwe curriculum heeft de opleiding een transformatie doorgemaakt van vakgericht onderwijs met gedurende het jaar diverse parallelle vakken, naar onderwijs op basis van integrale blokken die rondom een centrale praktijkcasus zijn vormgegeven. De opleiding vergelijkt het ontwikkelproces van het curriculum en de wijze waarop de opleiding is ingericht met een huis. Het 'huis' (de opleiding) wordt 'gebouwd' volgens het principe van Build, Measure, Learn. Het huis zal nooit helemaal af zijn omdat ontwikkelingen constant doorgaan. Het huis biedt een *thuis* voor studenten, waarin zij persoonlijk en kleinschalig onderwijs genieten.

Reflectie op de vorige visitatie

Tijdens de vorige visitatie in oktober 2013 werd de kwaliteit van de opleiding beoordeeld als 'voldoende'. Het panel was van mening dat de opleiding een buitengewone prestatie had geleverd met het creëren van een optimaal samenhangende leeromgeving en gaf voor standaard 2 het oordeel 'excellent'. Dit was met name gelegen in de kleinschaligheid van de leeromgeving, de betrokkenheid van studenten bij (de kwaliteitsborging van) het onderwijs, de 'warme overdracht' vanuit vooropleidingen en de hoogopgeleide en gedreven docenten. Het panel in 2020 ziet deze aspecten nog steeds op een positieve manier terug in de onderwijsleeromgeving. Het vorige panel was tevreden over het systeem van toetsing, waarbij de borging door de deexamencommissie nog versterkt kon worden. De borging van toetsing en beoordeling is inmiddels goed versterkt, vindt het panel in 2020. Het afstuderen vond het vorige panel te onderzoeksgericht, iets wat het panel in 2020 ook verbeterd vindt omdat de praktijkcomponent nu duidelijk zichtbaar is.

Administratieve gegevens

Naam opleiding in CROHO	Commerciële Economie
Type en soort	Hbo-bachelor
Variant	Voltijd
Graad	Bachelor of Science
Studielast	240 EC
Locatie	Vlissingen
Onderwijstaal	Nederlands
ISAT code CROHO	34402
Financiering	Bekostigd
Visitatiegroep	HBO Commerciële Economie groep Rembrandt
Inleverdatum	1 mei 2020

Beoordeling NVAO-standaarden

Standaard 1 Beoogde leerresultaten

De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld en het vakgebied en op internationale eisen.

Conclusie

De opleiding **voldoet** aan de basiskwaliteit voor deze standaard. De opleiding leidt studenten in de breedte van het vakgebied op waarbij zij voor meervoudige waardecreatie¹ kunnen zorgen. Het panel heeft gezien dat dit goed aansluit op de wensen van het regionale werkveld. De opleiding volgt het meest actuele landelijke profiel *Dromen, denken, durven en doen: landelijk opleidingsprofiel Bachelor Commerciële Economie 2018-2022*. Het panel concludeert dat de opleiding hiermee geschikte beoogde leerresultaten op het hbo-bachelorniveau hanteert. Het landelijke opleidingsprofiel is gebaseerd op nationale en internationale niveau-indicatoren zoals de Dublin descriptor en het NLQF-niveau 6. Ook is het landelijke opleidingsprofiel gevalideerd in het werkveld. De beroepenveldcommissie is actief betrokken bij het actueel houden van het profiel en het curriculum van de opleiding. Binnen het landelijke profiel legt de opleiding een helder eigen accent op vijf van de elf skills: Kritisch denken, Onderzoekend vermogen, Samenwerken, Verantwoordelijkheidsbesef en Aanpassingsvermogen. De opleiding oriënteert zich op de mogelijkheid om, met een jaar extra studie, een double degree samen met de opleiding Communicatie aan te bieden om aantrekkelijker te worden voor aankomende studenten. Het panel adviseert de opleiding om de eventuele double degree inhoudelijk goed uit te werken.

Onderbouwing

Beroepsbeeld

De opleiding streeft ernaar om 'young professionals' op te leiden die beschikken over de juiste skills om zich binnen de marketing, sales en ondernemerschap verder te ontwikkelen. Omdat afgestudeerden vooral terecht komen in het midden- en kleinbedrijf, kiest de opleiding ervoor om studenten in de breedte van het vakgebied op te leiden. Studenten leren om, naast financiële impact, meervoudige waardecreatie te bereiken voor de klant, de organisatie en de maatschappij. Het panel heeft in het gesprek met het beroepenveld gezien dat de keuze voor een brede opleiding en het streven naar meervoudige waardecreatie goed aansluiten op de wensen van het regionale werkveld.

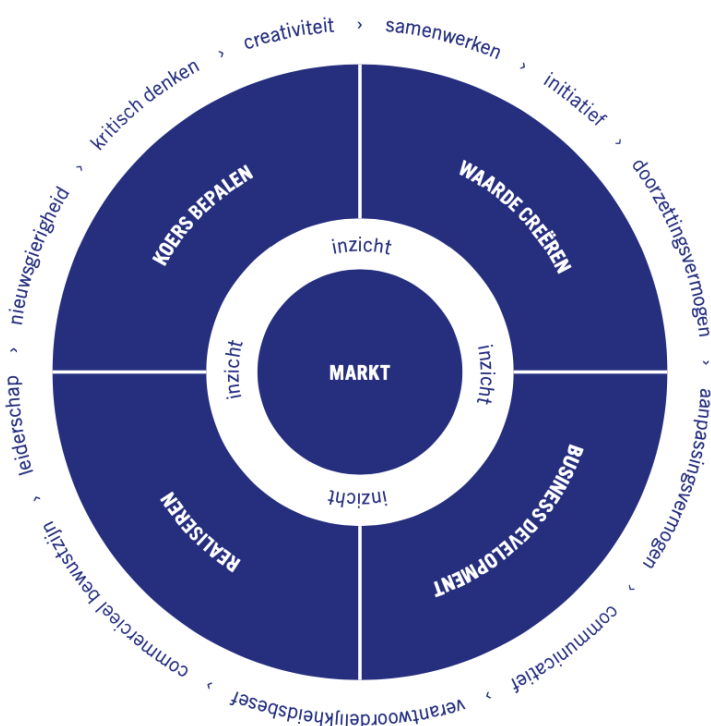
Beoogde leerresultaten

De opleiding hanteert landelijke opleidingsprofielen als basis voor het onderwijs en de toetsing. Voor het vierde studiejaar is dat ten tijde van de visitatie het profiel *Commerciële Economie: de blik naar buiten. Landelijk beroeps- en competentieprofiel Bacheloropleiding Commerciële Economie 2013-2016*. Voor de eerste drie studie jaren (het nieuwe curriculum) is dat het profiel

¹ De CE'er focust op meervoudige waardecreatie waarbij ecologische en sociale waarden meespelen. Dus: *meer aandacht voor onderwerpen als maatschappelijk verantwoord ondernemen, purpose, bedrijfsethiek en duurzaamheid*. Bron: Zelfevaluatie rapport Commerciële Economie HZ.

Dromen, denken, durven en doen: landelijk opleidingsprofiel Bachelor Commerciële Economie 2018-2022. Dit profiel past goed bij het nieuwe curriculum en het panel vindt het positief dat de opleiding al zo snel is gaan werken met het nieuwe profiel. Het landelijke profiel 2018-2022 legt - meer dan het voorgaande profiel- de nadruk op de snel veranderende rol van de commerciële professional en het inzicht dat het vooral gaat om de combinatie van skills en kennis in veranderende omstandigheden. In het profiel (zie schematische weergave hieronder) staat de markt centraal en zijn er vier leeropbrengsten geformuleerd: Koers bepalen, Waarde creëren, Business Development en Realiseren. Zowel de leeropbrengsten als de skills zijn duidelijk en concreet uitgewerkt in het landelijke profiel. De opleiding gebruikt drie beheersingsniveaus op basis van complexiteit en zelfstandigheid voor de opbouw van het curriculum.

Voor de totstandkoming van het landelijke profiel 2018-2022 zijn er twee kwalitatieve onderzoeken in het werkveld uitgevoerd: één in opdracht van de Hogeschool Utrecht en één door het Centre for Market Insights in opdracht van het Landelijk Overleg Opleidingen Commerciële Economie. Vervolgens is het profiel gevalideerd in het werkveld via de werkvelden van de verschillende Commerciële Economie opleidingen in Nederland. Het profiel is gekoppeld aan de Dublin descriptor op het bachelorniveau en het NLQF-niveau 6. Het panel concludeert dat de opleiding hiermee geschikte beoogde leerresultaten op het hbo-bachelorniveau hanteert.

Profilering

Binnen het landelijke opleidingsprofiel 2018-2022 heeft de opleiding vijf skills gekozen waarop zij extra nadruk legt in het curriculum: Kritisch denken, Onderzoekend vermogen, Samenwerken, Verantwoordelijkheidsbesef en Aanpassingsvermogen. Deze accenten zijn samen met de beroepenveldcommissie tot stand gekomen. Het panel vindt dit een heldere keuze die gedragen wordt door de beroepenveldcommissie en ziet de nadruk op deze skills inderdaad terugkomen in het curriculum.

Naast de profilering op de vijf skills, overweegt de opleiding om zich specifiek te gaan profileren met een double degree samen met de opleiding Communicatie, op basis van een jaar extra studie. Dit zou volgens de opleiding ook meer studenten kunnen trekken. De mogelijkheid voor de double degree is nog niet helemaal uitgewerkt. Het panel vraagt zich op basis van de gesprekken met studenten en alumni af of dit inderdaad meer studenten Commerciële Economie gaat trekken. Het panel adviseert de opleiding om een eventuele double degree inhoudelijk goed uit te werken, zodat de meerwaarde van de huidige samenwerking tussen de twee opleidingen blijft bestaan.

Samenwerking met het werkveld

De opleiding heeft een beroepenveldcommissie die vier keer per jaar bij elkaar komt en bestaat uit een brede vertegenwoordiging van het werkveld. Leden komen bijvoorbeeld vanuit een bank, een communicatiebureau en een consultancy organisatie. Het panel heeft vrij summier verslagen van de beroepenveldcommissie gezien en raadt aan om deze wat uitgebreider te gaan documenteren. Uit de gesprekken met de leden van de beroepenveldcommissie leidt het panel af dat zij wel degelijk een actieve rol vervullen in het actueel houden van de opleiding. De commissie geeft proactief adviezen aan de opleiding en heeft meegedacht met de opzet van de eigen profilering en het nieuwe curriculum. Zo heeft de commissie bijvoorbeeld recent geadviseerd over de wijze waarop het nieuwe afstuderen zo goed mogelijk kan bijdragen aan oplossingen voor de praktijk. Ook het versterken van empathische vaardigheden onder studenten om relaties klanten aan te kunnen gaan is een advies van de beroepenveldcommissie geweest. Beide punten zijn goed opgepakt door de opleiding en in het curriculum verwerkt, aldus de leden van de beroepenveldcommissie.

Standaard 2 Onderwijsleeromgeving

Het programma, de onderwijsleeromgeving en de kwaliteit van het docententeam maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren.

Conclusie

De opleiding **voldoet** aan de basiskwaliteit voor deze standaard. De opleiding werkt stevig aan de eigen positionering om voldoende studenten te trekken binnen het gegeven dat de bevolking in de regio Zeeland krimpt. Met het nieuwe curriculum heeft de opleiding een sterk en actueel programma neergezet, dat zeer gewaardeerd wordt door studenten. De accenten op de vijf skills en de ambitie om een brede opleiding aan te bieden zijn herkenbaar in de opzet en de inhoud van het curriculum. Studenten werken vanaf het begin van hun opleiding voor opdrachtgevers in de praktijk aan praktijkcasussen, waarbij ze integraal werken aan onderzoeks- en praktijkvaardigheden. Hierbij heeft het panel actuele onderwerpen en methodieken gezien, zoals onderzoek op basis van eye-tracking. Studenten voelen zich uitgedaagd en het panel heeft gezien dat er een beroep wordt gedaan op zelfsturende en creatieve vaardigheden van studenten. Het docententeam is hooggekwalificeerd en bijzonder betrokken. Het kleinschalige en persoonlijke karakter, en in lijn daarmee de persoonlijke begeleiding van studenten, is een ware kracht van deze opleiding. Studenten werken relatief veel samen met studenten van de opleiding Communicatie en het panel is positief over het feit dat de opleiding deze multidisciplinariteit verder wil uitbreiden met andere opleidingen zoals Bedrijfskunde. Het curriculum biedt studenten een brede basis in marketing, sales en ondernemerschap. Salesvaardigheden zoals telefoneren en gespreksvoering zijn in het nieuwe curriculum goed versterkt. Punten die de opleiding nog verder kan versterken zijn de aandacht voor 'business to business' marketing en internationalisering.

Onderbouwing

Programma

Elk studiejaar bestaat uit vier onderwijsblokken. De blokken zijn steeds vormgegeven rondom een centraal thema en een praktijkcasus. Bepaalde onderdelen zoals de Student company (jaar 2), de stage (jaar 3), de minor (jaar 3) en het afstuderen (jaar 4) bestaan uit dubbele blokken van een semester. De opleiding heeft naar mening van het panel een sterk en actueel programma neergezet, dat zeer wordt gewaardeerd door studenten vanwege de integraliteit en de praktijkgerichtheid. De onderwijsblokken volgen elkaar logisch op, door bijvoorbeeld eerst een blok te besteden aan consumentengedrag, in een volgend blok een product te bedenken voor consumenten en in een daaropvolgend blok het product te vermarkten (jaar 1). Het curriculum is logisch afgeleid van de beoogde leerresultaten en bouwt goed op richting het eindniveau. In de *Dekkingsmatrix CE nieuw curriculum 2019-2020* heeft de opleiding helder aangegeven aan welke domeinen en competenties er op welk niveau (1, 2 of 3) wordt gewerkt in elk onderwijsblok. Voor het uitfaserende curriculum is er een gelijksoortige dekkingsmatrix gemaakt. De vijf accenten Kritisch denken, Onderzoekend vermogen, Samenwerken, Verantwoordelijkheidsbesef en Aanpassingsvermogen uit de eigen profilering (zie standaard 1) komen naar mening van het panel helder naar voren in de opzet en de inhoud van het curriculum. Op de digitale

leeromgeving *HZ Learn* is voor studenten duidelijk aangegeven aan welke competenties en skills zij werken in elk blok.

Kennis en vaardigheden

In elk thematisch onderwijsblok wordt integraal aan inhoudelijke en onderzoeksmatige kennis en vaardigheden gewerkt rondom een praktijkcasus. De verankering van deze opleiding in het regionale werkveld is hierdoor sterk en werkveldpartners tonen zich betrokken bij de opleiding. Een deel van de praktijkcasussen vindt plaats bij een (meestal regionale) organisatie en een deel van de opdrachten nodigt studenten uit om zelf een markt te verkennen en bijvoorbeeld een product te bedenken en te vermarkten. De opdrachten worden in een groep van zo'n vijf studenten uitgevoerd en soms is dit een multidisciplinaire groep (zie Multidisciplinariteit verderop bij deze standaard). Het flankerende onderwijs bestaat uit diverse inhoudelijke lessen, taalonderwijs en studiebegeleiding. Met deze opzet van het onderwijs heeft de opleiding volgens het panel een positieve omslag gemaakt van vakgericht onderwijs in het uitfaserende curriculum naar integraal, praktijkgericht onderwijs in het nieuwe curriculum. De praktijkcasussen worden als leerzaam ervaren door studenten omdat ze vanaf het begin van de opleiding praktisch aan de slag kunnen voor het werkveld en veel opdrachtgevers uit de praktijk leren kennen. Studenten werken ook aan hun beroepsvaardigheden in de derdejaars meewerkstage.

Het flankerende onderwijs biedt volgens studenten voldoende theorie en modellen. Er zijn leerlijnen onderzoekend vermogen, marketing, sales en ondernemendheid. Ook ziet het panel de te verwachten actuele onderwerpen binnen de commerciële economie terug in het curriculum en de studiematerialen. De opleiding biedt een stevige basis op het gebied van economie en (online) marketing, en er wordt aandacht besteed aan actuele thema's zoals 'Imagineering' en de 'Customer Journey'. Vertegenwoordigers van het werkveld en alumni hebben bij het panel aangegeven dat het uitfaserende curriculum beperkte aandacht had voor praktische salesvaardigheden zoals telefoneren en gespreksvoering. Het panel heeft gezien dat dit in het nieuwe curriculum goed versterkt is. Zo heeft de opleiding bijvoorbeeld een week ingeroosterd waarin studenten een bepaald aantal 'calls' moeten maken om het zakelijk telefoneren te leren. Een ander punt dat naar voren kwam in de gesprekken met de vertegenwoordigers van het werkveld en de alumni is dat de opleiding veel aandacht besteedt aan 'business to consumer' en beperkt aandacht besteedt aan 'business to business'. In het regionale werkveld is er ook behoefte aan afgestudeerden met kennis over 'business to business' marketing en ook alumni en studenten geven aan dat zij hier graag meer over leren. Volgens het panel beslaat 'business to business' marketing een belangrijk deel van het werkveld. Het panel adviseert de opleiding daarom, en aansluitend op de brede insteek die de opleiding kiest (zie standaard 1), meer aandacht te besteden aan 'business to business' binnen het curriculum.

Het panel heeft gedurende de visitatiedag meerdere interessante voorbeelden gezien van praktijkcasussen. Bijvoorbeeld het bepalen van de customer journey voor de fashion retailer Bomont. Verschillende groepen studenten hebben voor deze organisatie in kaart gebracht hoe de customer journey voor een bepaalde doelgroep eruitziet. Studenten hebben dit onder andere opgepakt door te klanten van de retailer te interviewen, data uit te wisselen, onderzoek te doen en de resultaten te presenteren aan Bomont. Een ander voorbeeld is het opzetten van de marketingcommunicatie voor het financieren van een pick-up truck voor een organisatie die kinderen met een beperking ondersteunt in Guatemala. In dit voorbeeld komt ook de meervoudige waardecreatie naar voren die de opleiding nastreeft (zie standaard 1). De opleiding

heeft zich voorgenomen om in meer casussen een nadruk te gaan leggen op meervoudige waardecreatie en het panel vindt dit mooi in lijn met de ambitie van de opleiding.

Multidisciplinariteit

De functies waarin afgestudeerde Commerciële Economie studenten terecht komen, zijn veelal functies waarin zij actief samenwerken met collega's en klanten van andere disciplines. De opleiding erkent dan ook het belang van multidisciplinair samenwerken. In de opleiding wordt er gestart met monodisciplinair werken in het eerste blok, waarna er vanaf blok 2 steeds meer multidisciplinair wordt samengewerkt met studenten van -met name- de bacheloropleiding Communicatie. Ook worden lessen samen gevolgd als het onderwerp zich daartoe leent. Studenten ervaren de samenwerking met studenten van de opleiding Communicatie als positief, omdat de studenten elkaar logisch aanvullen. Ook het panel onderkent de meerwaarde van de samenwerking met de opleiding Communicatie vanuit het oogpunt om multidisciplinair samen te leren werken. De student Commerciële Economie richt zich hiermee met name op de doelen en de boodschap van (marketing)communicatie, en de communicatiestudent vult hierop aan door zich te richten op de uitingsvormen van communicatie zoals offline media en online kanalen. De mix van de groepen wordt soms door de studenten zelf bepaald en soms stuurt de docent hierin. Een voorbeeld van een samenwerkingsproject is de opdracht voor blok 3: Marketing communication. In dat blok ontwikkelen studenten Commerciële Economie een product, inclusief de prijsstelling, en pakken studenten Communicatie de vormgeving van het product en de marketingcommunicatie over het product op. Ook blok 8: Zeeuwse trendrapportages is een goed voorbeeld van multidisciplinaire samenwerking, die ook aansluit bij de visie op onderzoek van de 'duurzame dynamische delta' (zie verderop bij deze standaard). In dit blok doen studenten vanuit verschillende opleidingen deskresearch en kwalitatief onderzoek bij regionale bedrijven.

Binnen de Student company werken studenten ook samen met studenten van andere opleidingen binnen de HZ en nemen zij binnen een team ieder een rol aan die past bij de eigen opleiding. De opleiding gaat de multidisciplinaire samenwerking met studenten van andere opleidingen verder uitbreiden en het panel vindt dat positief. Zo gaat de opleiding bij het nieuwe afstuderen samenwerken met de opleiding Bedrijfskunde.

Ondernemerschap

Een deel van de studenten heeft de ambitie om als ondernemer aan de slag te gaan en volgens het panel zijn ondernemende vaardigheden voor een commerciële professional in elke functie relevant. De opleiding speelt hier naar mening van het panel goed op in doordat ondernemersvaardigheden zijn opgenomen in het curriculum. Studenten werken verplicht binnen de Student Company in het tweede studiejaar en de opleiding biedt een minor Entrepreneurship aan. Verder zitten ondernemende vaardigheden verweven in een belangrijk deel van de praktijkcasussen. In de Student Company ontwikkelen studenten samen met studenten van andere opleidingen een product of dienst en gaan ze deze vermarkten. Elke student heeft een eigen rol zoals salesmanager of marketingmanager. Studenten worden zowel vanuit de opleiding als door het werkveld begeleid bij de Student Company. Vertegenwoordigers uit het werkveld coachen studenten en geven korte instructies via 'bootcamps' voor bijvoorbeeld brainstormen over het product, Lean Canvas en pitch & website. Studenten vertellen het panel dat ze tijdens de Student Company goed kunnen ontdekken of het ondernemen iets voor ze is. En als dat zo is, dan kunnen ze zich verder verdiepen binnen de minor Entrepreneurship.

Internationalisering

Het panel ziet dat studenten op dit moment een basis aan mogelijkheden krijgen aangeboden voor internationale oriëntatie. Studenten kunnen kiezen voor een stage of minor in het buitenland en een deel van de studenten kan zich ieder jaar aanmelden voor een buitenlandse studiereis. De buitenlandse studiereis bestaat onder andere uit bezoeken aan bedrijven en een bezoek aan een universiteit. Ongeveer 20 procent van de studenten maakt gebruik van de mogelijkheid om een buitenlandse stage of minor te volgen en er gaan jaarlijks 24 studenten mee op studiereis. Stages en minoren worden bijvoorbeeld gevolgd in Zuid-Korea, Oostenrijk, Canada of Spanje. Studenten worden onder andere geïnformeerd over mogelijkheden om een deel van de studie in het buitenland te volgen via de hogeschoolbrede 'wilwegdagen'. De opleiding heeft plannen om de internationale oriëntatie uit te breiden om meer studenten een brede internationale oriëntatie mee te geven. Hierin speelt ook mee dat de regio Zeeland vanwege de havens een internationale oriëntatie heeft. De opleiding wil dit doen door meer praktijkcasussen in een internationale context aan te bieden. Er zijn hiertoe gesprekken gaande met onder andere het internationale bedrijf Dow Chemical. Het panel moedigt de voornemens van de opleiding op dit vlak aan en adviseert de opleiding om inderdaad een verdere ontwikkeling van internationale oriëntatie in te zetten.

Studenten krijgen aparte lessen Engelse taalvaardigheid in de eerste twee studiejaar. Daarna wordt er vooral gewerkt aan Engelse taalvaardigheid door het gebruik van Engelstalige literatuur. Een wens van de studenten is om het onderwijs voor de Engelse taal te integreren in de blokken door deze mee te nemen in (internationale) praktijkcasussen. Het panel zou dit een mooie doorontwikkeling vinden.

Onderzoek

Het profiel van de HZ voor haar (onderwijs en) onderzoek richt zich op de 'duurzame dynamische delta': water, vitaliteit en energie. Het panel vindt dit een duidelijke, regiogerichte visie die helder is uitgewerkt in het *HZ Instellingsplan 2018-2021*. In de opleiding leeft de dynamische delta onder studenten nog beperkt, zo geeft de opleiding aan. De opleiding zou dit willen versterken. Het panel ondersteunt dit streven omdat dit de -reeds goede- regionale inbedding van de opleiding nog verder versterkt.

Het panel is positief over de wijze waarop studenten integraal aan praktijkgerichte en onderzoeksvaardigheden werken in de praktijkcasussen. Er is een goede samenwerking met onder andere het Kenniscentrum Ondernemen en Innoveren, waarmee docenten en studenten gezamenlijk werken aan onderzoeksopdrachten. De visie op onderzoeksvaardigheden die hierachter zit staat goed beschreven in onder andere de *Blauwdruk: project onderwijsinnovatie* (2016). Het panel heeft gezien dat studenten voldoende onderzoeksvaardigheden opdoen gedurende het programma en dat er actuele onderzoeksmethodieken worden ingezet, zoals marktonderzoek op basis van eye-tracking in het eerstejaars blok NeurUX. In dat onderzoek onderzoeken studenten waar mensen naar kijken als ze door een website navigeren om de dienstverlening en aantrekkelijkheid van een website te verbeteren. Ook dienen studenten na een eerste kennismaking met eye-tracking zelf opdrachtgevers te vinden om dit type onderzoek bij uit te voeren.

Onderwijsconcept

Met het nieuwe curriculum is er een didactische omslag gekomen. Het onderwijs in het nieuwe curriculum is vormgegeven volgens het hogeschoolbrede principe van Student- en Procesgericht Onderwijs (SPO), dat sinds 2016 is uitgerold binnen de HZ. SPO is gebaseerd op drie pijlers:

- Het creëren van authentieke beroepssituaties, zichtbaar in de casuïstiek die het hart van ieder onderwijsblok vormt;
- Het activeren tot samen leren, herkenbaar in de gezamenlijke aanpak van de vraagstukken in de onderwijsblokken;
- De ontwikkeling van studenten tot autonome professionals, waarbij studenten geleerd wordt om met een toenemende schaal van zelfregulering en regie zich kennis eigen te maken die nodig is om het vraagstuk aan te pakken.

Het panel herkent deze uitgangspunten met name goed terug in de praktijkcasussen waarin studenten samenwerken aan authentieke beroepssituaties. Studenten ervaren dat er tijdens de praktijkcasussen, maar ook bijvoorbeeld tijdens het werken binnen de Student Company, zelfsturing en creativiteit van hen wordt verwacht.

De vaste opbouw van een module is een start met een kick-off waarin studenten een briefing krijgen van de opdrachtgever. Daarna leren studenten kennis en vaardigheden behorende bij het blok via onder andere (week)opdrachten, cases, gastcolleges, e-learning en andere lessen. Het panel heeft studiehandleidingen en een e-learning cursus bestudeerd en vindt deze van een goede inhoudelijke en didactische kwaliteit. De weekopdrachten bouwen samen op richting het beroepsproduct dat studenten aan het einde van het blok dienen op te leveren.

Begeleiding

De persoonlijke begeleiding en kleinschaligheid zijn volgens het panel positieve kenmerken van deze opleiding. Onder andere hierin herkent het panel de doelstellingen van de HZ en een sterke 'kleine kwaliteit' die hoort bij een relatief kleine opleiding. Begeleiders zijn bereikbaar, toegankelijk en bereid om studenten (extra) te helpen. Het panel heeft van studenten gehoord dat begeleiders en docenten bij specifieke persoonlijke omstandigheden begripvol en behulpzaam zijn.

De studiebegeleiding is mooi vormgegeven in de leerlijn Persoonlijke Ontwikkeling en Ondernemerschap. In de leerlijn Persoonlijke Ontwikkeling en Ondernemerschap komen onderwerpen als samenwerking, acquisitie, fundraising en beroepshouding aan bod. Een belangrijk onderdeel van deze leerlijn is het hogeschoolbrede HZ Personality (10 EC). Binnen HZ Personality worden studenten uitgedaagd om een bredere maatschappelijke blik te ontwikkelen en krijgen zij persoonlijke studiebegeleiding. In dit kader volgen studenten een aantal onderdelen naar keuze (zie verderop bij deze standaard bij Vooropleiding, instroom en leerroutes). Studieloopbaancoaches besteden aandacht aan leervaardigheden en de oriëntatie op het toekomstig beroep. Studenten maken een POP, die zij voorleggen aan hun studiecoach. Als deze akkoord gaat met de inhoud en de daarbij behorende activiteiten houden studenten een portfolio bij, waarin zij reflecteren op hun voortgang.

Vooropleiding, instroom en leerroutes

De opleiding hanteert de wettelijke toelatingseisen van een havo, vwo of mbo-opleiding op niveau 4. Studenten met een havo of vwo-vooropleiding die het profiel Cultuur & Maatschappij hebben

behaald, zijn alleen toelaatbaar met Economie, Management & Organisatie of Bedrijfseconomie (voor havo met Wiskunde A of B). Studenten vanuit de verschillende vooropleidingen ervaren een voldoende aansluiting op de opleiding. De regio Zeeland heeft als gevolg van demografische ontwikkelingen te maken met een dalend aantal studenten. De opleiding houdt expliciet rekening met deze ontwikkeling zodat zij voldoende studenten blijven aantrekken. Om die reden laat de opleiding haar gezicht actief zien in het voortgezet onderwijs, ook in aangrenzende regio's zoals rond Bergen op Zoom. Verder heeft de opleiding goede banden met de Associate Degree Academie in Roosendaal, waarvandaan ook studenten instromen.

Studenten hebben vrije keuzeruimte in het programma bij de minor, de stage en het afstuderen. Daarnaast kunnen studenten een aantal kleine keuzevakken kiezen binnen HZ Personality (zie Begeleiding eerder bij deze standaard). Dit kunnen allerlei vakken zijn zoals Spaans, ondernemerschap of een maatschappelijke stage. Het panel vindt dat studenten hiermee voldoende eigen accenten kunnen leggen in het programma.

Kwaliteit van het personeel

Het panel heeft een hooggekwalificeerd docententeam dat zeer betrokken is bij het onderwijs en de studenten. In deze betrokkenheid en de goede manier van samenwerken ziet het panel de doelen rondom persoonlijk en kleinschalig onderwijs (zie Schets van de opleiding) duidelijk terug en dit is naar mening van het panel een ware kracht van de opleiding. In het nieuwe thematische onderwijs werken meerdere docenten samen aan de ontwikkeling en de uitvoering van een onderwijsblok. Dit is anders dan in het udfaserende curriculum, waar docenten in principe elk hun eigen vak uitvoerden. Docenten hebben aan het panel laten zien dat de meerwaarde van de samenwerking als positief wordt ervaren, en dat deze omslag soepel is verlopen. Met de goede onderlinge samenwerking en afstemming wordt volgens het panel op positieve wijze invulling gegeven aan het principe van een zelforganiserend team (zie Schets van de opleiding).

Het docententeam bestaat uit negen docenten die samen voor iets minder dan 9 fte actief zijn voor de opleiding. Alle docenten hebben een mastergraad en een didactische scholing gehad. Eén van de docenten is gepromoveerd. Door het kleine team wordt er zoals gezegd veel samengewerkt en leren docenten van elkaar. Daarnaast heeft het panel gezien dat docenten hun kennis goed op peil houden door het volgen van cursussen en door sparring te zoeken met experts. Dat gebeurt in het werkveld, maar bijvoorbeeld ook door samen te werken met de dienst marketing van de HZ voor het thema online marketing.

Standaard 3 Toetsing

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Conclusie

De opleiding **voldoet** aan de basiskwaliteit voor deze standaard. Het panel concludeert dat de opleiding een sterk en integraal systeem van toetsing heeft, waarbij met name wordt getoetst op basis van beroepsproducten. De beroepsproducten worden in groepen studenten opgesteld en getoetst in een individueel assessment met twee examinatoren. Het panel vindt het niveau en de kwaliteit van de toetsen goed en ziet dat toetsen valide en betrouwbaar zijn. Het afstuderen is nog gebaseerd op het vorige landelijke profiel en bestaat uit drie onderdelen, waarvan de scriptie met bijbehorend beroepsproduct het grootste deel vormt. Studenten krijgen tijdens het werken aan de beroepsproducten en tijdens het afstuderen een ruime hoeveelheid aan mondelinge feedback. De informele kwaliteitsborging is sterk en examinatoren zijn hoog gemotiveerd om voortdurend te verbeteren en met elkaar af te stemmen. Het panel adviseert om de formele navolgbaarheid en onderbouwing van oordelen op de (afstudeer) beoordelingsformulieren te verbeteren om zo de borging van de beoordelingen te versterken. Ook adviseert het panel om het voornemen dat alle examinatoren op korte termijn een Basis Kwalificatie Examinering behalen, waar te maken. Het panel heeft gezien dat de examencommissie dit stimuleert en haar rol ook op andere borgingsterreinen proactief en volgens de wettelijke verplichtingen op zich neemt. De hogeschoolbrede toetscommissie draagt hieraan actief bij door te adviseren op basis van steekproeven van toetsen.

Onderbouwing

Toetsbeleid en toetssysteem

Het toetsbeleid van HZ is gebaseerd op drie kernpunten:

- Onderwijs staat niet gelijk aan leren;
- Studenten leren van toetsen;
- Toetsen en onderwijs zijn één.

Het panel heeft gezien dat de opleiding een sterk en praktijkgericht systeem van toetsing heeft waarbij deze drie kernpunten duidelijk herkenbaar zijn. Het komen tot beroepsproducten staat centraal in het onderwijs en de toetsing, waardoor er een integraal en motiverend systeem van toetsing is. Herkansingen zijn direct na de eerste kans gepland om studenten de kans te geven om de toets te behalen voordat ze met een nieuw blok beginnen. Het toetsbeleid van de opleiding is adequaat uitgewerkt in het *Toetsbeleid HZ (2016)* en regelingen rondom toetsing en beoordeling zijn helder opgenomen in de *Onderwijs- en examenregeling HZ 2019-2020* en de *Uitvoeringsregeling OER Commerciële Economie Voltijd 2019-2020*.

Toetsing en beoordeling

Toetsen worden ontwikkeld door minimaal twee examinatoren op basis van een dekkingsmatrix, die ook de basis vormt voor de beoordelingsrubrics. Het panel vindt dit een adequate werkwijze die zorgt voor valide toetsen. Het panel heeft op de visitatiedag een selectie van door studenten

uitgewerkte beroepsproducten gezien en vindt deze van goede kwaliteit en van het gewenste niveau. Ook de bestudeerde kennistoetsen zijn van een goed niveau. Voorbeelden van beroepsproducten die het panel heeft gezien zijn de visualisering van een customer journey, de resultaten van een marktonderzoek, het ontwerp van een nieuw product om op te markt te brengen en een bijbehorende verkoopstrategie. De individuele kennistoetsen betreffen bijvoorbeeld casustoetsen en kennistoetsen met open vragen. Voor Engelse taalvaardigheid worden er aparte individuele toetsen afgenomen in de vorm van portfoliotoetsen en mondelinge examens. De stage wordt beoordeeld op basis van een competentiedossier, onderzoeksverslag en presentatie. De ontwikkeling in HZ Personality wordt getoetst met een assessment. Het panel vindt dat er verder een goede variatie is in toetsen.

Kennistoetsen worden beoordeeld door één examinator. De toetsen die gebaseerd zijn op de beroepsproducten worden beoordeeld in een individueel assessment door twee examinatoren. Onderliggend aan de assessments voor de beroepsproducten zijn een individueel portfolio en het beroepsproduct dat door de betreffende groep studenten tot stand is gekomen. De feedback op de weekopdrachten die de groep en de student hebben gekregen wordt ook meegenomen bij het eindoordeel. Het panel heeft van studenten gehoord dat 'meeliften' een issue is geweest in het groepswerk, maar dat de opleiding dit nu goed heeft opgelost. Het panel heeft duidelijk gezien dat elke beoordeling individueel gebeurt, en dat individuele bijdragen van het groepswerk goed in beeld zijn bij de docenten gedurende de blokken. Studenten krijgen goede en uitgebreide mondelinge feedback gedurende een blok en bij het assessment. Zij zijn tevreden over de transparantie van de toetsing en beoordeling.

Het panel heeft gehoord en gezien dat er een goede informele afstemming is tussen examinatoren. Examinatoren zijn goed op de hoogte van elkaar werk en tonen zich gemotiveerd om toetsing en beoordeling voortdurend te verbeteren en met elkaar af te stemmen. In de beoordelingsprocedures kan de opleiding naar mening van het panel nog een formaliseringslag maken: de brede scores op de beoordelingsformulieren zijn niet altijd kwantificeerbaar toe te leiden naar het gegeven eindcijfer en er wordt beperkte geschreven feedback gegeven aan studenten op de beoordelingsformulieren. Het panel adviseert om de navolgbaarheid en onderbouwing van oordelen te verbeteren om zo de borging van de beoordelingen te versterken.

Afstudeerfase

De afstudeerfase is ten tijde van de visitatie voor het laatste studiejaar gebaseerd op het vorige landelijke profiel *Commerciële Economie: de blik naar buiten. Landelijk beroeps- en competentieprofiel Bacheloropleiding Commerciële Economie 2013-2016*. Een deel van de competenties wordt afgetoetst in het eerste semester van het vierde studiejaar in de cursussen CE Business Plan (17,5 EC) en Toegepast onderzoek (5 EC). Het laatste deel van het afstudeerprogramma bestaat sinds 2018 uit het schrijven van een onderzoeksscriptie en het implementeren van een bijbehorend beroepsproduct (tezamen 30 EC). Studenten die zijn afgestudeerd in het studiejaar 2017-2018 hebben alleen een scriptie opgeleverd en geen beroepsproduct, omdat dit toen nog niet was opgenomen in het afstudeerprogramma.

De afstudeerscriptie en het bijbehorende beroepsproduct worden door twee onafhankelijke examinatoren vanuit de opleiding beoordeeld. Daarnaast geeft een extern jurylid vanuit het werkveld (niet de opdrachtgever) een advies voor de beoordeling.

In de beoordelingsprocessen van het afstuderen ziet het panel opnieuw dat de informele kwaliteitsborging sterk is. Beoordelingen worden gegeven op basis van adequate criteria en examinatoren werken op betrokken wijze aan de kwaliteit van afstudeerprocedures. De begeleiding van studenten bij het afstuderen is uitgebreid en persoonlijk en er wordt op zinvolle wijze gebruik gemaakt van peerfeedback binnen afstudeergroepen van ongeveer acht studenten. Wat betreft de formele kant van de beoordelingen, kunnen ook bij het afstuderen de oordelen van examinatoren nog beter navolgbaar worden gemaakt. Daarnaast raadt het panel aan om alle stappen van het beoordelingsproces zoals controles van plagiaat, normen voor Nederlandse taal en wordcounts te expliciteren op de beoordelingsformulieren zodat alle genomen borgingsacties inzichtelijk zijn.

Vooruitblik nieuwe afstuderen

De opleiding ontwikkelt momenteel het nieuwe afstudeerprogramma op basis van het nieuwe landelijke profiel. Daarbij gaat de opleiding in het eerste blok van het vierde studiejaar multidisciplinair samenwerken met de opleiding Bedrijfskunde. Verder zal de afstudeerfase in ieder geval weer bestaan uit een onderzoeksopdracht en een bijbehorend beroepsproduct. Het panel moedigt de opleiding aan om de ontwikkeling van de nieuwe afstudeerfase vlot op te pakken omdat deze al binnen een jaar zal worden aangeboden.

Kwaliteitsborging toetsing en beoordeling

De sterke betrokkenheid bij de kwaliteit van het onderwijs en de toetsing binnen het zelforganiserende team geeft naar mening van het panel een goede basis voor kwaliteitsborging. De HZ kent een centrale examen- en toetscommissie met per domein een dealexamencommissie (DEX). De DEX wijst examinatoren aan en houdt toezicht op de kwaliteitsborging van het totale toetsproces tot aan het afstuderen. De toetscommissie controleert op mandaat van de examencommissie ieder blok steekproefsgewijs verschillende toetsen. Het panel stelt vast dat de DEX de kwaliteit van toetsing en beoordeling op proactieve wijze en volgens de wettelijke bepalingen borgt. De examencommissie is goed op de hoogte van de kwaliteit van toetsing en beoordeling en spreekt zich duidelijk uit over verbeterpunten. De examencommissie heeft bijvoorbeeld ook opgemerkt dat de beoordelingsprocessen nog verder geformaliseerd kunnen worden. De toetscommissie heeft in haar laatste rapportage aan het panel laten zien een kritische blik op toetsing te hebben en daarmee actief bij te dragen aan de kwaliteit van toetsen en beoordelingen binnen de opleiding.

Vier van de negen docenten hebben aan Basis Kwalificatie Examinering (BKE) en twee docenten starten binnenkort met een cursus Senior Kwalificatie Examinering (SKE). De opleiding heeft zich voorgenomen dat alle examinatoren dit studiejaar een BKE dienen te hebben. Het panel adviseert de opleiding om deze voornemens op korte termijn waar te maken. De examencommissie heeft aangegeven dat zij de opleiding hierin stimuleert.

De opleiding kalibreert adequaat over de afstudeerwerken met andere opleidingen zoals Commerciële Economie bij de Hanzehogeschool Groningen. In deze kalibraties heeft de opleiding bevestigd gezien dat het niveau van eindwerken volstaat.

Standaard 4 Gerealiseerde leerresultaten

De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten zijn gerealiseerd.

Conclusie

De opleiding **voldoet** aan de basiskwaliteit voor deze standaard. Afgestudeerden voelen zich goed toegerust om te gaan werken in de praktijk en komen in passende functies terecht. Ze worden door het werkveld gewaardeerd om hun actieve en betrokken houding. Het panel concludeert dat afgestudeerden de beoogde leerresultaten behalen in de afsluitende programmaonderdelen. Het panel ziet scripties over actuele en relevante onderwerpen en afgestudeerden laten voldoende onderzoeksvaardigheden zien. De beroepsproducten zijn een mooie, praktijkgerichte toevoeging aan de scripties. Gegeven beoordelingen zijn over het algemeen herkenbaar voor het panel en beoordelingscriteria zijn adequaat. De afstudeerwerken kunnen verbeterd worden door het gebruik van meer en actuelere bronnen en de juiste vermelding daarvan. Het panel adviseert verder om studenten beter te begeleiden bij de formulering van onderzoeksvragen, zodat deze altijd goed worden onderbouwd vanuit het organisatiebelang en goed passen binnen het vakgebied van commerciële economie.

Onderbouwing

Gerealiseerd niveau

Het panel heeft vijftien afstudeerdossiers bestudeerd voorafgaand aan het visitatiebezoek. De afstudeerdossiers bestaan uit een afstudeerscriptie met beoordelingsformulieren. Voor afgestudeerden uit het studiejaar 2018-2019 is ook het bijbehorende beroepsproduct bestudeerd. Bij de selectie is rekening gehouden met een spreiding in lage, middelhoge en hoge cijfers. Van vijf studenten heeft het panel aanvullende eindwerken ingezien uit de cursussen CE Business Plan en Toegepast onderzoek.

Afgestudeerden realiseren de beoogde leerresultaten in de afsluitende programmaonderdelen op het bachelorniveau. De meeste scripties gaan over relevante en actuele onderwerpen en laten een voldoende beheersing van onderzoeksvaardigheden zien. De beroepsproducten geven vaak een mooie, praktische toevoeging aan het onderzoeksgedeelte. Een punt van aandacht is nog het brongebruik: studenten zouden meer en actuelere bronnen kunnen gebruiken en de bronnen correcter volgens de APA-normen kunnen vermelden. Verder adviseert het panel de opleiding om studenten beter te begeleiden bij de formulering van de onderzoeksvraag, zodat deze goed is afgebakend en onderbouwd. Het panel ziet een aantal onderwerpen die niet duidelijk te herleiden zijn vanuit een probleem of vraag vanuit een organisatie, of die op de rand van het vakgebied commerciële economie zijn. Wat betreft de gegeven cijfers herkent het panel zich echter over het algemeen goed in de oordelen van de examinatoren. Wel vindt het panel dat oordelen nog beter navolgbaar en met meer feedback onderbouwd zouden kunnen worden (zie standaard 3).

Het panel vindt de studentproducten van het CE Business Plan en het Toegepast onderzoek duidelijk opgezet en van een voldoende niveau.

Functioneren afgestudeerden

Afgestudeerden voelen zich goed toegerust om te gaan werken in de praktijk. Ze hebben de juiste kennis en vaardigheden meegekregen en worden door het werkveld gewaardeerd om hun actieve en betrokken houding. Het werkveld geeft aan dat afgestudeerden soms nog moeten oefenen met praktische salesvaardigheden zoals telefoneren en de ontwikkeling van empathische vaardigheden, en dit heeft de opleiding inmiddels opgepakt (zie standaard 2). De opleiding heeft inzichtelijk aan het panel laten zien waar alumni terecht komen en het panel ziet dat afgestudeerden in passende functies terechtkomen. De meeste alumni komen terecht in het midden- en kleinbedrijf. 64 procent van de afgestudeerden van deze opleiding blijft in Zeeland werken. Alumni komen bijvoorbeeld terecht bij organisaties als Roompot vakanties, Energiewinkel, Planbureau, Bibliotheek van Zeeland of Randstad. Ongeveer een derde van de afgestudeerden komt terecht in een marketingfunctie, een derde in een salesfunctie, een deel gaat werken als ondernemer en de rest werkt in overige functies. Ongeveer 8 procent van de studenten studeert door aan een masteropleiding, meestal in de richting van marketing.

De opleiding heeft recent een alumni event georganiseerd en is van plan om dat verder uit te bouwen. Het panel moedigt deze ontwikkeling aan.

Eindoordeel over de opleiding

Oordelen op de standaarden

Het visitatiepanel komt tot de volgende oordelen op de standaarden:

Standaard	Oordeel
<i>Standaard 1 Beoogde leerresultaten</i>	Voldoet
<i>Standaard 2 Onderwijsleeromgeving</i>	Voldoet
<i>Standaard 3 Toetsing</i>	Voldoet
<i>Standaard 4 Gerealiseerde leerresultaten</i>	Voldoet

De oordelen zijn gewogen volgens de beslisregels van de NVAO. Het visitatiepanel beoordeelt de kwaliteit van de bestaande voltijd hbo-bacheloropleiding Commerciële Economie van de HZ University of Applied Sciences als **positief**.

Aanbevelingen

Het panel geeft de opleiding de volgende aanbevelingen mee:

Standaard 1

- Werk de eventuele double degree met de opleiding Communicatie inhoudelijk goed uit, zodat de huidige meerwaarde van de samenwerking tussen de twee opleidingen blijft bestaan.

Standaard 2

- Besteed meer aandacht aan 'business to business' marketing binnen het curriculum;
- Versterk internationalisering in het curriculum, zoals voorgenomen;
- Bied Engelse taalvaardigheid meer geïntegreerd aan binnen de praktijkcasussen.

Standaard 3

- Verbeter de navolgbaarheid en onderbouwing van beoordelingen op de beoordelingsformulieren van toetsen;
- Zorg dat alle examinatoren een BKE behalen zoals voorgenomen, en stimuleer het behalen van een SKE.

Standaard 4

- Zorg voor actueler en meer brongebruik in de afstudeerwerken;
- Begeleid studenten beter bij de formulering van de onderzoeksvraag, zodat deze altijd goed worden onderbouwd vanuit het organisatiebelang en goed passen binnen het vakgebied van commerciële economie.

Bijlagen

Bijlage 1 Bezoekprogramma

Tijdstip	Onderwerp	Deelnemers
09.00 uur	Ontvangst en welkom	Directeur Domein Business, Vitality & Hospitality Voorzitter opleidingsteam CE & CO
09.15- 09.45 uur	Presentatie door opleiding	Docent (2x)
	Intermezzo 1	
10.00- 11.15 uur	Materiaalbestudering en voorbereiding	Panel
11.15- 12.00 uur	Gesprek met docenten	Docenten (4x) Docent en onderzoeker in het Kenniscentrum Ondernemen en Innoveren Docent & afstudeercoördinator Docent en stagecoördinator Docent, voorzitter opleidingsteam
12.00 uur	Intermezzo 2	
12.15- 13.00 uur	Lunch	Panel
13.00- 13.45 uur	Gesprek met alumni en beroepenveld	Alumni, afgestudeerd in 2019 (2x) Alumnus, afgestudeerd in 2018 Lid beroepenveldcommissie, Rabobank Lid beroepenveldcommissie, BusinessFabriek Lid beroepenveldcommissie, Floris! Lid beroepenveldcommissie, 10UUR Communicatie
14.00- 14.30 uur	Gesprek over toetsing	Lid centrale examencommissie en voorzitter deexamencommissie Lid deexamencommissie Lid toetscommissie (nieuwe stijl) Lid toetscommissie (oude stijl) en onderwijsondersteuner Portefeuillehouder Onderwijs, toetsbeleid
14.45 uur	Intermezzo 3	
15.00- 15.45 uur	Gesprek met studenten	Student 1 ^e jaar en lid opleidingscommissie Student 2 ^e jaar en lid opleidingscommissie Student 2 ^e jaar Student 3 ^e jaar en lid opleidingscommissie Student 4 ^e jaar Student 4 ^e jaar
16.00- 16.30 uur	Gesprek opleidingsmanagement Pending issues	Directeur van het domein Business, Vitality & Hospitality Voorzitter opleidingsteam CE & CO Docenten (2x)
16.30- 17.30 uur	Beoordelingsoverleg panel	
17.30 uur	Terugkoppeling bevindingen panel	

Bijlage 2 Bestudeerde documenten

Zelfevaluatie-rapport Commerciële Economie HZ
Studentenhoofdstuk
Toegang HZ Learn voor diverse onderliggende documenten
HZ-instellingsplan 2018-2021
Commerciële Economie: de blik naar buiten. Landelijk beroeps- en competentieprofiel
Bacheloropleiding Commerciële Economie 2013-2016
Dromen, denken, durven en doen: landelijk opleidingsprofiel Bachelor Commerciële Economie
2018-2022
Opleidingsvisie Commerciële Economie (2019)
Het onderwijskompas: student- en procesgericht onderwijs in praktijk (2015)
Blauwdruk Project onderwijsinnovatie Academie voor Economie & Management, International
Business School (2016)
Overzicht Curriculum & leerlijnen
Dekkingsmatrix CE nieuw curriculum 2019 – 2020
Dekkingsmatrix uitfaserende curriculum
Teamplan 19/20
Personeelsoverzicht
Onderwijs- en examenregeling HZ 2019-2020
Uitvoeringsregeling OER Commerciële Economie Voltijd 2019-2020
Toetsbeleid HZ (2016)
Overzicht kwaliteitsstructuren CO en CE 19/20
Toetsplan cluster CO CE 2019-2020
Bijdetijds afstuderen: HZ-beleidskader afstuderen en Handreiking onderzoekend vermogen
(2018)
Afstudeerhandleiding CE 2017-2018
Afstudeerhandleiding CE 2018-2019
Lijst met afgestudeerden afgelopen twee jaar
Vijftien afstudeerdossiers
Vijf dossiers met aanvullende toetsen op eindniveau
Selectie van gemaakte toetsen
Selectie van studiehandleidingen, onder andere in HZ Learn
Voorbeeld e-learning module Customer Journey
Overzicht functies en organisaties alumni
Toelichting op eigen profiel met accent op vijf skills
Verslagen van de toetscommissie
Jaarverslag examencommissie (2018)
Verslagen van de beroepenveldcommissie
Verslagen van de opleidingscommissie
Overzicht afstudeerresultaten, inclusief studenten die het niet behaald hebben 2018-2019
Overzicht buitenland ervaringen van studenten 2017-2019